

УДК 311.21:658.14

I. М. Шост,

к. е. н., доцент кафедри статистики та економічного аналізу,
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

Л. В. Винятинська,

здобувач, асистент кафедри обліку, аудиту і економічного аналізу,
Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

НАПРЯМКИ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ

I. M. Shost, L. V. Vyniatynska

DIRECTIONS OF STATISTICAL ANALYSIS OF SOLVENCY OF FORESTRIES

Метою статті є дослідження основних напрямків статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств в умовах нестабільного ринкового середовища. У статті проаналізовано напрями статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств, розкрито їх специфіка та методика проведення. Поряд з тим, розкрито запропонована система відносних статистичних показників платоспроможності лісових господарств, та їх алгоритм розрахунку.

Metouy article is to study the main areas of statistical analysis solvency forestry in an unstable market environment. The article analyzes the areas of statistical analysis solvency Forestry, revealed their specificity and methods of implementation. At the same time, disclosed the proposed system relative statistical indicators of solvency forestry, and their calculation algorithm.

Ключові слова: платоспроможність, лісові господарства, статистичний аналіз, методи, напрями.

Keywords: solvency, forestries, statistical analysis, methods, directions.

Вступ. В умовах ринкової економіки, статистична оцінка фінансового стану лісових господарств базується на цілій системі взаємопов'язаних статистичних показників, що характеризують структуру джерел формування капіталу і його розміщення, рівновагу між активами та джерелами їх утворення, ефективність та інтенсивність використання капіталу, платоспроможність, ділову активність, конкурентоспроможність, тощо. Проводячи всебічний статистичний аналіз та оцінку рівня таких показників виявимо, що має лісове господарство для підвищення фінансового стану, в частині їх платоспроможності.

На сьогодні, механізм державного фінансування не дає можливість створити необхідні умови для ефективної організації ведення лісового господарства України на засадах сталого розвитку і значно підвищити їх роль в економіці країни. Підвищення фінансового стану лісових господарств стає неможливим під дією негативних чинників, що впливають як із зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Суттєвим у цьому контексті є й чинник організації розвитку лісової інфраструктури як основи ефективної діяльності лісового господарства, для чого потрібні значні фінансові ресурси. Він важливий також для організації ефективної форми використання лісових ресурсів на основі впровадження маркетингу.

Постановка проблеми. На сьогодні, лісові господарства зіштовхнулися із проблемою недостачі грошових коштів на погашення термінових зобов'язань. Це зумовило, сформувати обґрунтовану концептуальну схему трансформування лісопромислового комплексу та напрями статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств. Для підвищення ефективності їх функціонування повинні охоплювати основні цілі структурної політики держави, етапи та пріоритети перебудови лісових галузей з урахуванням достатності джерел фінансування з боку як держави, так і окремих господарюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені спираються на світовий досвід, так і на власну економічну специфіку, історичні, національні та культурні традиції, кон'юнктуру ринку і діяння його законів, існуючу структуру виробництва, потенціальні можливості необхідності обґрунтованих напрямків статистичного аналізу та оцінки рівня платоспроможності лісових господарств.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних напрямків статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств України в умовах нестабільного ринкового середовища

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах нестабільного ринкового середовища, статистичний аналіз та оцінка рівня платоспроможності лісових господарств дозволяє визначити, наскільки ефективно здійснюється фінансово-господарська діяльність на підприємстві. Проте, як свідчать дослідження, теорія і практика статистичний аналіз платоспроможності лісових господарств знаходиться на стадії свого становлення. Значна частка лісових господарств подібний аналіз практично не проводить, що не дає змогу виразити їх через основні функції статистичного аналізу та оцінки рівня платоспроможності підприємств.

Статистичний аналіз, оцінка, забезпечення та підтримання належного рівня платоспроможності лісових господарств посідає важливе місце в системі управління підприємством, оскільки стан платоспроможності значною мірою обумовлює кредитний рейтинг підприємства, його імідж у діловому світі, можливості своєчасного розрахунку з господарськими партнерами, ефективність ведення бізнесу, імовірність банкрутства в майбутньому періоді [5].

На сьогодні, головним моментом для лісового господарства – це підтримувати належний рівень платоспроможності у будь-який момент часу (період), що вимагає обґрунтованих концептуальних засад статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств.

Для задоволення належного рівня платоспроможності лісових господарств необхідно використовувати систематичні заходи організаційного характеру, націлені на ефективне управління платоспроможністю лісових господарств, оперативне виявлення ознак неспроможності здійснення обов'язкових платежів у встановлений термін та створення передумов для своєчасного подолання цих проблем з метою забезпечення безперервного функціонування підприємства в нормальному ритмі та подальшого виконання зобов'язань, які виникають у результаті здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Несвочасне виконання договірних зобов'язань підприємства призводить до недовіри з боку ділових партнерів, до складнощів у майбутньому, пов'язаних із завоювання репутації надійного партнера.

Узагальнена блок-схема формування статистичного забезпечення платоспроможності лісових господарств представлена на рис.1.

Рис. 1. Блок-схема формування статистичного забезпечення аналізу платоспроможності лісових господарств.

Джерело: розроблено автором на основі [2, с.15]

Блок-схема формування статистичного забезпечення аналізу платоспроможності лісових господарств характеризує структуру та послідовність операцій, спрямованих на використання результатів статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств для обґрунтування управлінських рішень на макро- та мікрорівнях в майбутні періоди [2, с.14].

На сучасному етапі становлення ринкової економіки, великого значення набуває система заходів, спрямованих на удосконалення господарського механізму та поліпшення управління, в тому числі і контролю економіки. Державне агентство лісових ресурсів України [3] на основі статистичної інформації з Державної служби статистики України [4] повинна здійснювати аудит фінансово-господарської діяльності лісових господарств, який за своїм змістом включає перевірку економічних, фінансових, соціальних, політичних, ідеологічних, науково-технічних та інших напрямків розвитку суспільства.

Статистичний аналіз фінансового стану в контексті підвищення рівня платоспроможності лісових господарств є одним із основних важелів досягнення належної розрахункової дисципліни. Оскільки, він залежить від раціональності розміщення засобів в основних і оборотних активах, які забезпечують безперерійний хід його діяльності, своєчасності розрахунків по зобов'язаннях з постачальниками, робітниками та службовцями, фінансовими органами, кредиторами, банками тощо. Повнота та своєчасність цих розрахунків потребує мобілізації усіх фінансових ресурсів із відповідних джерел із зазначенням місця та часу проведення.

Платоспроможність підприємства є основною ланкою економічної та фінансової незалежності лісових господарств. Однак у процесі статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств необхідно враховувати, що фінансування господарської діяльності підприємства лише за рахунок власних коштів не завжди вигідне для нього враховуючи виконання лісовідновлювальних робіт по державному замовленню та за державні кошти. Перелік основних напрямів статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.
Напрями статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств

Напряму аналізу	Методи аналізу	Види статистичного аналізу
Аналіз динаміки показників платоспроможності	Методи екстенсивного аналізу	- порівняння показників платоспроможності динаміці; - порівняння показників платоспроможності за рядом років;
Аналіз структури та структурних зрушень		Аналіз структури: - платоспроможності за формами власності лісових господарств; - платоспроможності за специфікою ведення діяльності лісових господарств; - згрупованих активів, за ступенем ліквідності; - згрупованих пасивів, за терміновістю зобов'язань; - згрупованих активів, за ступенем ліквідності та пасивів, за терміновістю зобов'язань за рядом попередніх років; Обчислення коефіцієнтів подібності (схожості) структур двох сукупностей (згрупованих активів, за ступенем ліквідності та пасивів, за терміновістю

		зобов'язань) та інтенсивність їх структурних зрушень;
Порівняльний аналіз	Методи інтенсивного аналізу	Порівняльний аналіз: - показників платоспроможності лісових господарств з конкурентами; - показників платоспроможності лісових господарств з нормативними значеннями; - показників платоспроможності лісових господарств з середньогалузевими значеннями;
Коефіцієнтний аналіз		Визначення рівня платоспроможності за даними системи взаємопов'язаних показників платоспроможності: - загальні коефіцієнтів; - часткові показників; - спеціальні показників;
Кореляційний та регресійний аналіз	Методи моделювання	Визначення впливу чинників на рівень платоспроможності лісових господарств на певній території або в динаміці.

Джерело: власна розробка автора.

З табл. 1 зазначимо, що статистичний аналіз платоспроможності лісових господарств за своїми напрямками дуже різносторонній і охоплює широке «коло питань», на які необхідно дати відповідь, щоб отримати комплексну картину спроможності лісових господарств сплачувати боргові зобов'язання. Для проведення комплексного статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств необхідно використати ряд напрямів. Розглянемо їх більш детально:

1. Аналіз динаміки показників платоспроможності лісових господарств дозволяє визначити середні абсолютні зміни розміру майна підприємства та різних його статей (згрупованих активів, за ступенем ліквідності та пасивів, за терміновістю зобов'язань) за звітний рік, а також середньорічні темпи зростання та темпи приросту, що важливо для характеристики фінансового стану підприємства. Для цього підсумок балансу на кінець року, який аналізують порівнюють з підсумком балансу на початок цього року. Це дає змогу визначити масштабність підприємства, загальний напрям руху балансу.

2. Аналіз структури та структурних зрушень дозволяє проаналізувати склад і питому вагу майна підприємства у розрізі впливу певних ознак. Він дозволяє визначити:

- питому вагу статей балансу (згрупованих активів, за ступенем ліквідності та пасивів, за терміновістю зобов'язань) у валюті балансу на початок і кінець звітного періоду;
- зміни у питомій вазі згрупованих активів, за ступенем ліквідності та пасивів, за терміновістю зобов'язань;
- зміни у відсотках до розміру статей (згрупованих активів, за ступенем ліквідності та пасивів, за терміновістю зобов'язань) балансу на початок періоду (темпи приросту статті балансу).

Зіставляючи структурні зміни в активі та пасиві, можна зробити висновок про те, через які джерела найчастіше відбувався приплив нових коштів і в які активи ці нові кошти здебільшого вкладено, визначити їх тенденцію.

Структурний аналіз платоспроможності за формами власності лісових господарств необхідно здійснювати враховуючи твердження Лісового кодексу України [1], який визначає, що ліси можуть перебувати у державній, комунальній і приватній формах власності. Оскільки найбільша частка лісових господарств знаходиться у державній формі власності, тому для Державного агентства лісових ресурсів України – це актуальне питання: «Як визначити платоспроможності державних лісових господарств, їх рейтинговий рівень, тенденції на майбутні періоди».

Поряд з тим, необхідність аналізу структури згрупованих активів за ступенем ліквідності та пасивів за терміновістю зобов'язань враховуючи специфіку ведення діяльності лісових господарств, випливає із їх природи, а саме виконання функцій покладених державою. Розглянемо їх більш детально за такими блоками:

- лісокористування – визначення видів рубань та конкретні обмеження лісокористування; механізм заборони проведення рубань при невиконанні термінів лісовідновлення;
- лісовідновлення – обґрунтування методів та термінів лісовідновлення та особливі вимоги до його проведення; контроль за якістю насінневого матеріалу;
- лісовпорядкування та інвентаризація – види та структура здійснення лісової таксації;
- охорона та захист лісу – вживання попереджувальних та охоронних заходів щодо усунення лісових пожеж та спалахів хвороб або шкідників;
- додаткові питання – особливості ведення господарства в лісах різного цільового призначення; збереження культурної спадщини тощо.

Одним із ключових питань організації ведення лісового господарства є управління лісовими ресурсами, що виявляється у забезпеченні повного контролю за достовірністю облікової та аналітичної інформації. Облік у лісовому господарстві повинен враховувати всю специфіку об'єктів галузі, які функціонують в умовах впливу біологічних законів, а аналіз структури та структурних зрушень – виявити типові риси в структурі та структурних зрушеннях.

Аналізуючи структуру згрупованих активів за ступенем ліквідності та пасивів за терміновістю зобов'язань за декілька років важко зробити однозначні висновки, тому узагальнюючою характеристикою – є коефіцієнт подібності (схожості) структур двох сукупностей та інтенсивність структурних зрушень (середнє лінійне та квадратичне відхилення). У свою чергу, дозволить зробити висновок, про забезпеченість грошовими коштами термінові зобов'язання.

3. Порівняльний аналіз дозволяє проводити зіставлення з базисними періодами, з показниками конкурентів, середньогалузевими показниками або нормативами. Він є універсальним, оскільки дозволяє побудувати так званий рейтинг лісових господарств за рівнем платоспроможності, визначити «больові точки» галузі, а враховуючи державну форму власності – вчасно надати належну допомогу як на регіональному, так і на державному рівні.

4. Коефіцієнтний аналіз дозволяє на основі проведених розрахунків системи статистичних показників оцінити рівень платоспроможності. Його можна проводити на такими напрямками:

- розрахунок загальних коефіцієнтів платоспроможності;
- розрахунок часткових показників платоспроможності;
- розрахунок специфічних показників платоспроможності.

Розглянемо більш детально групи статистичних відносних показників платоспроможності лісових господарств в таблиці 2.

Таблиця 2.
Система статистичних відносних показників платоспроможності лісових господарств

Назва показника	Формула	Економічна інтерпретація
2.1 Загальні показники платоспроможності		
Коефіцієнт платоспроможності (абсолютної ліквідності);	$\hat{E}_{\text{аб}} = \frac{A_1}{Y_1 + Y_2}$	Показує яку частину короткострокової заборгованості підприємство може погасити відразу або на протязі двох-трьох днів (реалізація цінних паперів)

Коефіцієнт проміжної (швидкої, суворой) ліквідності;	$\hat{E}_{\sigma \bar{a}} = \frac{A_1 + A_2}{I_1 + I_2}$	Виражає здатність підприємства розраховуватись з кредиторами в найближчому майбутньому – близько 1 місяця (повернення дебіторської заборгованості або її реалізація)
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	$\hat{E}_i = \frac{A_1 + A_2 + A_3}{I_1 + I_2}$	Відображає здатність підприємства розраховуватись зі своїми кредиторами шляхом перетворення в грошову форму усіх оборотних активів
2.2. Часткові показники платоспроможності		
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (фінансування)	$\hat{E}_{\delta} = \frac{I_1 + I_2 + I_3}{I_4}$	характеризує частина залученого капіталу покриває власного капіталу; використовується для фінансування поточної діяльності. Збільшення значення коефіцієнта в часі є позитивною тенденцією у фінансово-господарські діяльності підприємства.
Коефіцієнт стійкості фінансування	$\hat{E}_{\pi \delta} = \frac{I_3 + I_4}{\sum I}$	показує частину майна підприємства, яка фінансується за рахунок довгострокових джерел. Критичне значення коефіцієнта – 0,75.
Коефіцієнт автономії	$\hat{E}_{\bar{a}} = \frac{I_4}{\sum I}$	характеризує, яка частку власників підприємства в загальній сумі коштів, авансованих в його діяльність. Критичне значення коефіцієнта – 0,5. Чим вищий значення цього показника, тим кращим це є для підприємства, оскільки воно є фінансово стабільним, стійким та незалежним від зовнішніх кредиторів
Коефіцієнт структури фінансування необоротних активів	$\hat{E}_{\delta i \bar{a}} = \frac{I_3}{A_4}$	показує частину необоротних активів яка фінансується за рахунок довгострокових залучених коштів. Критичне значення коефіцієнта – 1,0.
Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	$\hat{E}_{\pi \bar{a} \delta} = \frac{A_2}{I_1 + I_2}$	характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення своїх боргів протягом року. Критичне значення показника дорівнює 1, а його значення у межах 1 – 1,5, свідчить про те, що підприємство своєчасно ліквідує борги.
2.3. Спеціальні показники платоспроможності		
Індекс ліквідності	$I_{\bar{a}} = \frac{A_1 \times \hat{E}_{A1} + A_2 \times \hat{E}_{A2}}{\hat{E}_{A1} + \hat{E}_{A2}}$	показує кількість днів, необхідних для перетворення поточних активів у готівку (чим нижчий даний індекс, тим краще для фінансово-господарської діяльності підприємства)
Загальний показник платоспроможності;	$I = \frac{A_1 \times \bar{I}_{A1} + A_2 \times \bar{I}_{A2} + A_3 \times \bar{I}_{A3}}{I_1 \times \bar{I}_{I1} + I_2 \times \bar{I}_{I2} + I_3 \times \bar{I}_{I3}}$	показує співвідношення суми усіх платіжних засобів до суми усіх платіжних зобов'язань з урахування їх платоспроможності. Він дає змогу порівняти баланси підприємств за різні періоди, баланси різних підприємств і визначити найбільш платоспроможний.

Джерело: сформовано автором самостійно.

Статистичний аналіз відносних показників платоспроможності лісових господарств дозволяє визначити їх рівень, згрупувати за певними критеріями і зробити узагальнений висновок про рівень платоспроможності лісових господарств України. У свою чергу, це дасть можливість переглянути державну політику у сфері фінансування лісової галузі, ефективного розподіленню коштів на потреби конкретних «проблемних лісових господарств», яким не вистачає грошових коштів для ведення фінансово-господарської діяльності із оптимальним виконанням функцій, покладених державою.

Для реалізації поставленої мети та завдань статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств необхідно здійснити ряд функцій, а саме: облік, планування, організацію, контроль. Статистичний аналіз платоспроможності лісових господарств в системі управління фінансовим станом тісно пов'язаний з плануванням та прогнозуванням, оскільки без глибокого статистичного аналізу неможливе здійснення цих функцій. Важлива роль статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств полягає в підготовці аналітичної інформації для планування, оцінці якості та обґрунтованості планових показників, у перевірці та об'єктивній оцінці виконання планів.

Статистичне забезпечення управління платоспроможності лісових господарств включає в себе такі складові елементи:

1. Сутність «платоспроможність» лісових господарств, завдання та проблеми їх розвитку.
2. Методи і завдання статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств.
3. Система взаємопов'язаних статистичних показників платоспроможності лісових господарств.
4. Чинники, що обумовлюють стабільність платоспроможності лісових господарств.
5. Визначення користувачів інформації статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств.
6. Формування статистичного інструментарію статистичного забезпечення платоспроможності лісових господарств.
7. Побудова інформаційної бази статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств та забезпечення управління нею в умовах нестабільного гнучкого середовища.
8. Вдосконалення методичного забезпечення статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств.
9. Проведення статистичного дослідження платоспроможності лісових господарств.
10. Розробка практичних рекомендацій, щодо обґрунтування та впровадження стратегічних управлінських рішень на основі результатів статистичного аналізу і оцінки рівня платоспроможності лісових господарств [2].

Поряд з тим, статистичний аналіз платоспроможності лісових господарств неможливий без оцінки економічного стану лісопромислового комплексу, а також визначення тенденцій та розробка рекомендацій, щодо його розвитку доцільно дослідити за двома основними складовими – сировинною базою та промисловим виробництвом. Такий методичний підхід є необхідним у зв'язку з традиційними особливостями організації лісогосподарського і лісопромислового виробництва минулому, коли були гарантовані поставки лісоматеріалів з Росії та інших регіонів, а власним лісам відводилася природоохоронна роль і ресурси використовувалися не на інтенсивній основі.

Висновки. Промислова переробка деревини, структура випуску продукції не є орієнтовані на конкурентні умови ринкового господарювання, на формування ефективного виробництва з урахуванням діяння ринкових законів. Вивчення світового досвіду в цій галузі дозволяє виділити основні напрямки статистичного аналізу та оцінки платоспроможності лісових господарств.

В цілому, вибір напрямку статистичного аналізу платоспроможності лісових господарств повинен бути найоптимальнішим, щодо збору інформації, по затратах часу на аналітичні розрахунки та отриманню кінцевого результату. Він повинен точно відображати фактичний рівень платоспроможності лісових господарств на основі мінімальної інформаційної бази. Поряд з тим, слід зазначити, що якісно проведений статистичний аналіз платоспроможності лісових господарств статистичними органами дасть необхідну статистичну інформацію для Державного агентства лісових ресурсів України. Що у свою чергу, дозволить оперативно реагувати та надавати необхідну державну підтримку лісовим господарствам.

Література.

1. Верховна Рада України. Лісовий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
2. Головач А.В. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика з використанням аналітичних можливостей програмного середовища Microsoft Excel / А.В. Головач, В.Б. Захожай, І.Г. Мансуров, Н.А. Головач. – К.: КНЕУ. – 2006 – с. 322
3. Державне агентство лісових ресурсів України / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. // Режим доступу – <http://www.zakon.rada.gov.ua>. – 2014.
4. Державний комітет статистики України / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. // Режим доступу – <http://www.zakon.rada.gov.ua>. – 2014.
5. Іванов В. Концептуальні засади забезпечення платоспроможності підприємств / В.Іванов // Економіка. – № 9 (100). – 2009. – С. 4 – 7

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014) Baza Forest code of Ukraine, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
2. Holovach A.V., Zakhozaj V.B., Mansurov I.H., Holovach N.A. (2006), Statystychnе zabezpechennia upravlinnia ekonomikoiu: prykladna statystyka z vykorystanniam analitychnykh mozhlyvostej prohrannoho seredovyscha Misrosoft Excel, Kyiv, Ukraine.
3. Derzhavne ahentstvo lisovykh resursiv Ukrainy (2014) Ofitsijnyj sajt, available at: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
4. Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy (2014) Ofitsijnyj sajt, available at: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
5. Ivanov V. (2009) “Konseptual'ni zasady zabezpechennia platospromozhnosti pidpriemstv”, *Ekonomika*. vol. 9 (100), pp. 4 – 7

Стаття надійшла до редакції 19.10.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"